

ITTZÉS MIHÁLY
HÁRY JÁNOS KALANDOZÁSAI
A DÓM TÉRI METRÓBAN ÉS A KÁRTYAVÁRBAN¹

Háry János a szegedi Dóm téren (1:05)

Előzetes hírekből, sajtónyilatkozatokból, a napi sajtóban megjelent utólagos friss beszámolókból, kritikákból értesülhetett az Olvasó az idei *Szegei Szabadtéri Játékok* Háry János produkciójának néhány érdekességéről. Ezek közül mindenekelőtt azt verték nagydobra, hogy a világhírű francia színész, *Gérard Depardieu* alakítja Napóleont. Nos, aki nem csak olvasott róla, hanem jelen is lehetett az előadások egyikén (például az eső által éppen csak megkímélt augusztus 2-án), tanúsíthatja: a sztár-szerepeltető „trükk” bevált, s egy jócskán bővített, egy ide kitalált figura, a francia seregben szolgáló székel legény tolmácsolásával kétnyelvűre kerekített jelenettel gazdagította (?) és egy dallal (*Ó, te vén süllülülü* – Napoleon dala) szegényítette az amúgy is alaposan átfazonírozott daljátékot. De kezdjük az elején!

Nagy szürke tér, kétoldalt hatalmas M-betű keretű lépcsők, metró M-ek a falon, a szín háttér falán kerek, hajókajütszerű ablakok és a megálló neve. Jobbról balra haladva: Határút – Bécsi út – Francia út – Bécsi út – Végállomás [Nagyabony, Magyarország]. Az 1928-as felújításhoz írt, később *Színházi nyitány*ként önállósult zenekari előjáték szólal meg, s közben ballonkabátos nők s férfiak lepik el a metrócsarnokot. *Juronicus Tamás* koreográfiája – amikor a zene olyan karakterre vált – néptáncos elemekkel bővül. Aztán előkerül három

¹ MKT Hírei 2014/3, 37-40. o.

láthatósági mellényes takarító, akik műszak végén járva valami ócska kannás bort isznak, s ócsárolnak, és várják János bácsit, de az öreg csak sokára érkezik cylinderben, „ferencjós-kában” mint egy kiszolgált cirkuszigazgató – az utolsó járattal. Igen, begördül egy szovjet gyártmányú kék metró-kocsi a szín hátsó részére a korábban szétvált fal helyén (amint az előadás folyamán még néhányszor!) – János be, utasok el...

Öreg Hány és egy pór: Király Levente és Gáspár Attila
(fotó: Dusha Béla / Szegedi Szabadtéri Játékok)

Őszintén szólva erőltetettnek éreztem ezt a kezdést (mely a záró jelenetnek is keretet adott), a kocsmá (esetleg, hogy aktuálisak legyünk: romkocsmá) helyett. Öreg Hány, Király Levente anekdotázó meséléséhez persze mégis elég egy meghitt sarok a hatalmas színpadon (vagyis nem a hangosbeszélőbe kiáltja bele a meséjét). De beláttam: modernnek vagyunk, élünk a technikai civilizációban, rohanunk a hétköznapiakban, s e rohanások egyik jellegzetes színhelye a nagyvárosokban valóban a földalatti vasút a maga személytelen tömegével. Aki ott él, dolgozik, vagy csak közlekedik, az is vágyik a legendákra, mesékre. A mai ember ebbeli vágyát ki is éli tévés szappanoperákkal, fantasztikus filmekkel és a bulvárlapok sztár-történeteivel. Meg is jelent ezek hatása a szegedi szabadtéri Hány-előadás néhány pillanatában, Béres Attila rendező és munkatársai jóvoltából. A revü-szerűen „megfogalmazott” jelenetekben (pl. – bár részben néptáncosan – még Marci bácsi *Bordalához* is, vagy *A császári udvar bevonulása*kor) és Hány Superman-figuraként való szállódosásában a táncosok feltartott karjain a Nixbe (vagyis az érkező metrószerelvénnyel alá) ugrani akaró Mária-Lujza után (ismét csak a *Nyitányból* vett zenére) a popularitás felé vitték a látványt, nem bántóan, sőt inkább némi iróniával. Kifejezetten jó ötletnek bizonyult, hogy a vad mén

megszelídítését nem közvetlenül próbálta megjeleníteni a rendezés holmi bábuokkal vagy vetítéssel, hanem a bámuló-szörnyülködő tömeg reakciójával érzékeltette – csak egy kicsit hangosra sikeredett ez a reakció, ezért a szellemes lovagló-zene kevésbé érvényesült a kíváncsnál, pedig most a hangosítás jó volt. Ezután a bájosan „pukedlizo” cirkuszi fehér pónivá szelídített Lucifer valóságos megjelenése a Háy kezében lévő vezetősáron kellő derűtséget váltott ki a közönség körében.

Az operaszínpadon zenei előadásra összpontosító, ezért látvány szempontjából statikusságra hajlamos jelenetek megmozgatása a hatalmas szegedi játéktéren mindenképpen szerencsés megoldásnak mutatkozott, s talán azoknak a figyelmét sem vonta el teljesen a zenei történetekről, akik nem ismerik töviről-hegyire a darabot. Így hangzott el s vált „eseményé” az egyik tartalmi mottónak számító *Tiszán innen, Dunán túl* duett is. Még az ének-páros is fordult néhányat, ahol a zene jellege engedte-kívánta.

Nem első esetben találkozhattunk egyes zenei tételek felcserélésével. Olykor meggyőző, az adott színpadi koncepció alapján indokolt lehet a zeneszámok áthelyezése. Más esetekben azonban gyengítheti az adott dal eredeti dramaturgiai szerepét. A Második kalandban Örzse dala a kétfejű sas etetésekor (*Hej, két tikom tavalí*) mintegy ironikus válasz Mária Lujza érzelmes rokokó menüett-dalára, a *Kukuskámra*. Ez utóbbi most nem a fenséges asszony érzelmeit volt hivatva érzékeltetni a jelenet elején, hanem a vége felé Ebelasztin galamb-posta küldését kísérte. Kisebb seregnyi madár röppent fel, amikor a báró a hadüzenet átadásának hírért küldte el Napóleonnak. Ebelasztin szerepében Gálvölgyi János nem kevéssé változtatott-feldúsított szöveget kapott, de remek kis dalától (*Hagyj békét viaskodó, ó*) sajnos megfosztották. Pedig a zeneszerző nyilván zenei téren is több szereplőt akart jellemezni legalább egy-egy szituációban, s ezzel érzelmileg is gazdagítani a daljátékot, a francia császár és kamarása esetében éppen a helyzetkomikumhoz közelítő gunyoros hangvétellel.

Az is a mozgalmasság és a látvány elsőbbségét jelezte a rendezői koncepcióban, hogy a kórus nem a pódiumon vett részt a színpadi akciókban, hanem a zenekari árokban foglalt helyet, hangi teljesítményüket így nem terhelte a színpadi mozgás, helyettük is a tánckar adta a mozgóképet.

Homonnay Zsolt és Borbás Barbara
(fotó: Dusha Béla / Szegedi Szabadtéri Játékok)

Amikor a Hány daljáték terve megszületett, Paulini Béla és Harsányi Zsolt a Nemzeti Színháznak ajánlotta fel a darabot, de éppen a zene, pontosabban a zenekari anyag igényessége miatt került át az Operához Radnai Miklós igazgató jóvoltából. Már 1926-ban is volt nem-operai főszereplő: Nagy Izabella Örzseként. Azóta sem az első eset volt a szegedi előadás, amikor az énekes főszereplők – a Marci bácsit alakító Bede Fazekas Csaba kivételével – nem „operisták” voltak, de itt a tömegeket vonzó (kétszer négyezer néző, s bizonyára akadt volna még egy-két teltháznyi érdeklődő) szabadtéri előadáson, a nagy mozgásigényű rendezői koncepcióhoz, jó szövegmondású, operettben, musicalben járatos énekes-színészekre bízni valóban célszerű volt. A címszereplő Homonnay Zsolt első dalánál (*Piros alma leesett a sárba*) ugyan zavaró volt, hogy musicales hangvétellel szólaltatta meg s a zenei frázisokat széttördelte, de a későbbiekben jobbnak mutatkozott zenei szempontból is. A *Felszántom a császár udvarát* szokatlan módon, de számomra meggyőzően, „forradalmian” hangzott: a lakodalmi asztalra ugorva nem panaszdalként, hanem kemény hangvétellű vádiratként kezdte Hány-Homonnay, s az „ima” transzcendens emelkedettségéhez szükséges hangváltást is elég jól eltalálta. Örzseként Bordás Barbara került legközelebb a sallangtalan, ám művészi népdaléneklés ideáljához. Bucsí Annamária Mária Lujzája primadonnásan volt jelen szinte minden pillanatában. Kalocsai Zsuzsa a Császárné szerepében a nem is jószágos-pipogya, hanem szerencsétlen, ütődött alaknak ábrázolt Ferenc császár, Bodrogi Gyula, tökéletes uralkodói ellentéte volt. Az előadás

karmestere, *Silló István* is a zenés színház területén jártas. Rutinosan, egy-egy megbillenő egyensúlyú pillanattól eltekintve, a tágas zenei játékteret kézben tartva irányította az előadást.

Homonnay Zsolt és Borbás Barbara
(fotó: Dusha Béla / Szegedi Szabadtéri Játékok)

A burkus silbak és a magyar silbak: Bodrogi Gyula és Szabó Győző
(fotó: Dusha Béla / Szegedi Szabadtéri Játékok)

Kezdtük a díszlettel, zárjuk is azzal beszámolónkat. Hatalmas, különböző helyzetváltoztatásokra és helyszínek jelzésére alkalmas csóváz-kártyavár a másik eleme a színpadnak. A határ-bódé sem más, mint kis kártyavár, s a háttérben a makk ász és a piros ász jelképezi burkusország telét és az osztrák birodalom tavaszát-nyarát. A birodalmak kártyavárként állnak csak, s úgy is dőlhetnek össze? Igen (bár ezt már nem jeleníti meg a rendezés), de megmaradhat a remény a túlélésre, s az ahhoz szükséges hazaszeretet és emberség, ahogy a himnikus, majd kissé nosztalgikus-melankolikus záró zene összefoglalja a darab mondanivalóját.

Kodály Zoltán
HÁRY JÁNOS

Daljáték két részben

Szövegét írta: Paulini Béla és Harsányi Zsolt
és mások, akiket a színlap nem nevez meg!

Háry János:	<i>Homonnay Zsolt</i>
Öreg Háry:	<i>Király Levente</i>
Örzse:	<i>Bordás Barbara</i>
Mária Lujza:	<i>Bucsi Annamária</i>
Ebelasztin:	<i>Gálvölgyi János</i>
Császárné:	<i>Kalocsai Zsuzsa</i>
Császár/Burkus silbak:	<i>Bodrogi Gyula</i>
Napóleon:	<i>Gerard Depardieu</i>
Marci bácsi:	<i>Bede Fazekas Csaba</i>
Magyar silbak:	<i>Szabó Győző</i>
Krucifix:	<i>Vasvári Csaba</i>
Diák/Székely zsoldos:	<i>Zayzon Zsolt</i>
Pór:	<i>Gáspárik Attila</i>
Bíró/ Francia generális:	<i>Szőcs Artur</i>
Melusina:	<i>März Fruzsina</i>

Közreműködött a *Szegedi Kortárs Balett* és a *Szegedi Nemzeti Színház tánckara*,
a *Szegedi Szimfonikus Zenekar*, a *Szegedi Szabadtéri Játékok Énekkara*
és a *Szeged Táncegyüttes gyermekcsoportja*
Zenei munkatársak: *Leszkovszki-Tóth Éva* és *Leszkovszki Albin*
Súgó: *Sütő Anikó* / Ügyelők: *Sipos Richárd* és *Czene Zoltán*
Karigazgató: *Kovács Kornélia* / Zenei rendező: *Kéringer László*
Rendezőasszisztens: *Müller Zsófia* / Dramaturg: *Ari-Nagy Barbara*
A rendező munkatársa: *Kovács Krisztián* / Koreográfus: *Juronics Tamás*
Díszlettervező: *Cziegler Balázs* / Jelmeztervező: *Tihanyi Ildi*
Karmester-zenei vezető: *Silló István* / Rendező: *Béres Attila*